

II 206594

PRE FRIGURI

MIC TRACTAT POTRIVIT

PE

INTELEGHEREA POPOLULUI ROMAN

PENTRU A SERVI IN LOCALITĂȚILE UNDE NU SUNT MEDICI

DE

GIORGI ADE OBEDENARU

Fost intern în medicină al spitalelor din Paris,
Doctor laureat (medalii de argint) al facultății,
Membru al societății anatomice din Paris,
Profesor la facultatea de medicină din București,
Medic primar al spitalului de copii,
Membru al societății academice Române.

A PATRA EDITIONE

BUCUREȘCI

IMPRIMERIA STATULUI

1873

COTA 04/1842

INVENTAR 214470

04/1872

DESPRE FRIGURI

MIC TRACTAT

POTRIVIT

INTELEGEREA POPULUI ROMAN

PENTRU A SERVI IN LOCALITĂȚILE UNDE NU SUNT MEDICI

DE

GEORGI ADE OBEDENARU

Fost intern în medicină al spitale'or din Paris,
Doctor laureat (medaliă de argint) al facultății,
Membru al societății anatomice din Paris,
Profesor la facultatea de medicină din Bucuresci,
Medic primar al spitalului de copii,
Membru al societății academice Române.

214470

A PATRA EDITIONE.

BUCUREȘCI.

IMPRIMERIA STATULUI.

1873

1956

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
"456 594"
Cota

Re. 8/13

Ântea edițiune a acestui opuscul s'a publicat în limba franceză în 1871.

A duoa edițiune s'a publicat în limba română în *Revista științifică* din 1872.

A treia edițiune s'a publicat în jurnalul *Românul* din 1872 (Iuliu 20 — August 6).

Acésta a patra edițiune s'a imprimat de typografia Statului *gratis* pentru a se împărți éráși *gratis* la tóte autoritățile din țéră. Pentru ca să ajungă a se împărți la tóte aceste persóne, s'a imprimat 5000 esemplare.

S'a dat și autorului 2000 esemplare.

Aceste 2000 din urmă sunt depuse la librariil din București pentru a fi vëndute particularilor pe prețul de 80 bani.

B.C.U. "Carol I" — Bucuresti

C214470

B 132 912

PREFACIA

Mi s'a întemplat adesea ca unele dómne și domnişóre bune la inimă să'mi céră instrucţiunii asupra chipului cum să dea medicamente (doftorii) la nefericiţii ȝerani prinşi de friguri.

Cată să lăudăm pe cât putem ast-fel de dorințe, mai ales când ne punem în minte că miș de copii pier pe fiecare an în urma frigurilor, și că miș de muncitori sunt puși în neputință d'a lucra în timp de mai multe săptămâni tot din pricina frigurilor.

Rare ori se vęd doftori prin sate, și doftoriile sunt tare scumpe!

Cine caută să scape viața copiilor, cine caută să scurteze bóla muncitorilor face pomana cea mai folositoare.

Pentru aceea am dat tot-d'a-una cu mare plăcere deslușirile ce mi s'au cerut.

Déră pricina frigurilor nu produce numai acele friguri cunoscute de toți, ci produce și multe alte bóle cari tóte să vindecă prin *chină* mai ales.

Așa déră, pentru ca sfaturile date de doftor să fiă folositoare, cată să nu se dea numai uă listă de cătățimile de chină cari se potrivese la diferitele etăți (vêrste), ci să se dea uă deslușire de tóte semnele malatiei (bólei), uă deslușire cu deamêruntul făcută, și cu ajutorul căriea

uă personă să pótă recunósce deosebitele bóle produse de cauza ordinariă a frigurilor.

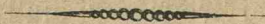
Aceste reflectiuni mi le-am făcut dílele trecute când uă jună persónă, inspirată de dorința d'a face binele, 'mí-a cerut uă deslușire asupra chipului de a vindeca pe nefericiții malați (bolnavi) cari locuesc la țéră.

M'am pus atunci de am scris acéstă cărticică pe care o daū publicității.

Este un mic manual (cărticică) potrivit pe înțelege-rea poporului. Cređ că manualele acesta póte se aducă mari înlesniri *familiilor cari petrec véra lu moșia*; căci afară din oraș nu póte cine-va avea la îndemână un medic verí de câte ori uă persónă va avea un acces (period) de friguri. Și chiar presupuind că tóte persónele familiei ar fi sănétóse cât va ținea véra, tot credem că manualele acesta va folosi mult, căci, servindu-se cine-va de cunos- cințele trase din cărticela nóstră va putea să vindece saū să amelioreze (ușureze) pe bieții țérani, făr'a căror muncă proprietățile n'ar avea nicí uă valóre, esportul nostru ar fi nul, și sărăcia în țéră fără margini.

Am voitsă fac cunoscut lectorilor (cetitorilor) și relele condițiuni (réua stare) de sănétate în care se află cea mai mare parte din locuitoriī cāmpiilor nóstre. Și așa am căutat să fac mai aparinte (mai bătător la ochi) meritul muncitorilor noștri.

Bucuresc, Mai 1871.

DESPRE FRIGURI

Din tóte lacurile, din tóte eleştaele, din tóte smîrcurile, din tóte noróele și din pămêntul necultivat (nelucrat) și umed, se rădică mereu în aer (în vêsduh) vapóri (aburî) de apă încărcați de miasme.

Miasme se numesc nisce părțicele fórté micî de materiă organică (plante saũ animale, ierburî saũ dobitóce) în putrefacțiune (putređire).

Décă lăsăm uă fărâmiță de carne espusă la aer umed ca să se móie, se topescé, se împute și se răspândește în micî părțicele, așa de micî, că nu se mai pot vedea, și după câte-va đile uă parte din fărâmița de carne a dispărut (s'a făcut nevêdută): s'a transformat în *miasme* și în gazurî.

Tot așa se transformă în *miasme*, adică în părțicele micî și putrede, tóte fărâmițele de plante (ierburî) saũ de animale (dobitóce), când acestea sunt udate și apoi espuse (lăsate) la uă căldură convenabilă (destul de mare).

Noroiul și nomolul sunt compuse mai numai de fărâmiturî de plante (ierburî) și chiar de animale (dobitóce). Nomolul din fundul lacurilor și de pe marginî cuprinde cadavre (mortăciunî) a uă sumă de animale (vermî, rîme, scoicî, pescî, insecte, etc.). Lacurile, noroiul déră și nomolul sunt sorginți (isvóre) de miasme. Și aceste miasme se đic *miste* s'ũ amestecate, fiind-că sunt compuse, cum điserăm, de plante și de animale.

Es necontentit micî părțicele și din pelea omului, și din pelea animalelor (dobitócelor) și din plămâniî lor; aceste

părțile se putrețesc curând în aer și dau naștere la un fel de miasme *çise curat animale*. Aceste din urmă miasme produc unele malatii (bóle) cum sunt langórea saũ tifosul, pesta saũ ciurma și altele.

Pe miasmele *curat animale* le lăsăm la uă parte. Noi avem să ne ocupăm (să vorbim) numai de *miasmele miste*, de cele cari es din noroiũ, nomol, lacuri, eleștae și smîrcuri, de miasmele cari produc friguri

Cu cât e mai cald cu atât mai mult se produc miasme; pentru aceea érna sunt mai pucine.

De altă parte vapórea (aburul) de apă se sue în atmosferă (vėsduh) pe cât timp aerul este cald. Spre séră când vine rēcórea, vapórea de apă se condensă (se îndesă) forméză cęță și descinde (se dá jos) din nou către pămënt, unde se condensă și mai mult și constitue (face) roua. Prin urmăre stratul de aer cel mai de jos, cel mai aprópe de pămënt, conține séra mai multe miasme de cât peste ți, de óre ce séra cea mai mare parte de miasme cari peste ți se ridicaseră în atmosferă, s'aũ dat jos uă-dată cu vapórele condensate. Din acéstă causă cine se preâmbă séra împrejurul lacurilor și smîrcurilor (cum este Cișmegiul) absórbe (trage) prin plămâni uă mai mare cuantitate de miasme de cât ar fi absorbit țiua (miasmele adică petrund în piept prin gură și nas, cum petrunde fumul de tutun, când un om se află într' uă cameră unde este fum mult).

Nu este cine-va espus (supus) la acest inconveniinte (supěrăre) numai pe marginile lacurilor și smîrcurilor. Vântul duce miasmele în depărtare de mai multe kilometre în sens orizontal (pe întinderea câmpului).

În alt sens miasmele se sue pënë la 50 de metri de înălțime. Pentru ca uă colină (deal) să fiă adăpostită de friguri cată déră să fiă mai înaltă de cât 50 de metri. Nicı Cotroceniı, nicı Văcăresciı nu sunt coline destul de înalte pentru ca cine-va să fiă în siguranță (la adăpost).

Toți absorb miasme, déră nu toți sunt influințați (inriuriți) de uă potrivă. Unii ómenı aũ îndată un acces (un period) de friguri cum ajung într' uă țéră báltósă. Altoru nu le pasă nimic chiar după uă ședere de mai mulți ani într' uă țéră cu aer infectat de miasme.

Resistă mai bine (stă fără să'î pese) în contra miasme-
lor ceî cari aũ un nutriment (uã mâncare) substanțiale
(carne friptă) și vin bun.

Veri-ce cauză care debilită (slăbănogesc) corpul pre-
dispune (aplecă) pe om să fiă prins de friguri. De pildă
nesomnul, întristarea, lipsa de poftă de mâncare, perderile
de sânge în urma unor plage (răni), etc.

Accidentele (bólele) produse de miasme sunt multiple
și de deosebite forme. Vom cita pe cele mai comune, pe
cele cari se pot evita (înlătura) sau vindeca chiar fără a-
jutorul unui medic *în cas de necesitate*. Acestea sunt :

1. Debilitatea ; 2. Anemia ; 3. Accese simple ; 4. Accese
ascunse ; 5. Nevralgia ; 6. Tusea ; 7. Stricarea căilor diges-
tive, (vărsătură, diareă, gălbenare) ; 8. Mărirea splinei.

Nu vom trata despre convulsiunile (bóla copiilor, spas-
murile) produse de miasme, pentru că acest accident nu
se póte combate serios, și mai ales nu se póte bine dis-
tinge, de cât de un medic experimentat.

Vom trece în revistă (vom desluși) fie-care accident,
apoi vom espune tratamentul care convine la fie-care.

1. Debilitatea miasmatică.

Debilitatea miasmatică presintă caracterele următoare :

Bolnavul are figura palidă și ceva cam galbenă ; fața
gălbue pronunțată mai ales pe buze (împrejurul gurei) și
pe albul ochilor. Lipsă de apetit (poftă de mâncare). Frun-
tea este puțin cam arđendă, mânele ard, mai ales cum
vine sera ; pleopele ochilor par arđende séra decât cine-va
închide ochii. Debilitate generală, adică omul se simte fără
putere ; decât vrea să âmble puțin se simte îndată ostenit.
Lângeđire, trândăvie, lene *involuntarie* (lene fără voie) ;
omul are un desgust pentru muncă ; n'are răbdare să lu-
creze la ceva mai mult de un sfert de oră. Chiar preâm-
blarea într'un loc cât de frumos (grădină) aduce desgust.
Ostenéla acésta se simte mai ales după mâncare. Omul
devine (se face) supărăcios, nu'î mai intră nimeni în voe ;
se simte tras spre melancoliă și spre idei triste, se face
posomorât. De e vorba să se hotărască în treburi mai mari,
omul suferind se tot codesce, se tot înduoesc, schimbă

mai multe păreri pênă să se hotărască. Cu un cuvânt slăbiciunea corpului, caracter schimbat de nu'î mai întri în voe.

Multe persóne, cari trăesc în locuri cu miasme, scapă fără să aibă friguri, déră aũ debilitatea miasmatică.

Décã nu se tratézã *debilitatea*, omul póte să aibă cu timpul saũ *anemiã* (vedĩ mai departe acéstã vorbã) saũ *accese intermitente* (vedĩ érã mai departe). Altã datã debilitatea devine *cronicã*, se stabilesc, se înrãdãcinézã, se agațã de om, devine *abitualã*.

În țerile cu miasme, *debilitatea abitualã* constitue partea cea mai de căpeteniã a corpului și a moralului la omul din popor; adicã corpul lui, constituțiunea lui, este tot-d' a-una debilã, cu puçinã putere; moralul lui este cum el descrierãm mai sus. În acéstã țerã la ómenii din popor, *starea de sãmãtate* este uã adevãratã *stare de bólã*. Acéstã se observã la cea mai mare parte din țeranii din prejurul Romei; acéstã se observã și la cea mai mare parte din țeranii câmpiilor din România. Femeile, copii și uã bunã parte din ómenii aũ figura de uã culóre gãlbuia particularã și caracteristicã. Aũ puçinã forțã muscularã (putere puçinã); sunt leneși de e ceva rar, însã acéstã este uã lene pentru care nu este nimeni în drept să le facã imputãri, pentru cã lenea este rezultatul bólei, rezultatul unei adevãrate otrãvirii, de óre-ce miasmele, cari din aer aũ pãtruns în corp, sunt uã adevãratã otravã.

Persónele debile aũ așa de puçinã putere, cã ele chiar când staũ pe loc cautã să stea ast-fel cum să nu se ostenească câtuși de puçin. Nu șed, cum ñice Românul, în capul óselor, ci cam lungite, *a lene*.

Uitați-vẽ la țerã când mai multe femei sunt adunate la un loc, și veși vedea cã ele nu șed drepte, ci plecate înainte și rezemate pe genuchi, saũ cu spatele rezemat pe ceva; ele nu țin capul drept în sus, ci cam plecat la uã parte; ele nu duc privirile de la un loc la altul cu vioiciune, ci fixézã (pironesce) ochiul mai mult limp pe același lucru, se uitã lung la el, și numai cu încetul mișcã capul și duc ochii ca să vedã alte lucruri; în sfârșit, ele țin brațele lãsate în jos; cãdute, par c'ar fi de cãrpã.

Nu vorbim aci de țeranele de la munte, cari sunt rumene,

tari, sănătoșe, ci vorbim de femeele din câmpia, de cele cu fația gălbejită.

Debilitatea țeranului român însă este produsă în parte de hrana neîndestulătoare. Mămăliga, laptele bătut și legumele nu sunt de ajuns pentru a susține puterile omului, după cum paiele n'ar fi de ajuns ca se susțină puterile unui cal care n'ar mânca nici fân, nici orđ și numai paie.

Și apoi laptele bătut nu este mâncat de cât în *di de dulce*. Când este *di de post*, mâncarea țeranului este și mai de plâns; *vérđă* acră și fasole său linte, fasole său linte și *vérđă* acră! Cu acest fel de hrană tot ar mai putea cine-va fi sănătos decă ar locui uă țeră cu totul sănătósă, și decă n'ar avea nimic de muncit. Déră în câmpiile nóstre omul are fórte adesea friguri chiar hrănindu-se bine; cum ar putea să scape de acest rėu muncitorii nóștrii cari sunt așa de rėu hrăniți? Ecă pentru ce điceam mai sus că nu trebuie să facem imputări țeranilor nóștrii și să đicem că sunt leneși din fire. Scim că străinii, și mai ales Nemții, nu mai scot pe Români din leneși și din trândavi de câte ori aú ocasiunea să vorbescă de România în cărți și în jurnale. Déră să vedeți ce mare desgust aú pentru muncă Europeanii cari după sosirea lor în Bucuresci aú avut câte-va període de friguri! (pentru vindecare veđi mai departe § 5, § 6).

2. Anemia miasmatică.

Anemia se numesce starea sănătății în care omul are în sânge mai puține materii solide (plastice), mai puține materii întăritóre cu cari se pună la loc în corp părțile cari aú slujit și s'aú usat (s'aú stricat, s'aú învechit); și cu cât materiile solide sunt mai puține, cu atât apa din sânge este mai multă. Ca să ne slujim de uă comparațiune (pildă), vom đice: în loc să aibă cine-va uă sticlă de vin, póte să aibă uă sticlă în care este jumătate vin și jumătate apă; sticla este tot plină, însă este sěrăcie de vin și apă prea multă. Asemenea și în ómenii, omul în loc să aibă 5 kilograme de sânge (4 ocale), are 3 kilograme de sânge curat și dvoë kilograme de apă. Va să đică omul cu anemiă este sărac la sânge, are în sânge prea multă apă.

Anemia vine la om fórte des; vine la om mai ales când

are mâncare prea puțină sau când are mâncare multă, dără de calitate proustă. Anemia vine și când uă persónă este espusă la maisme, și acéstă bólă se ivesce sau după ce a avut omul *debilitatea miasmatică* sau după ce a avut câte uă periódă (accese) de friguri.

Semnele prin cari anemia se arétă sunt urmátóarele: gálbejirea feției, lipsa de poftă de mâncare, lipsa de putere, lene involuntarie (fără de voie) și caracterul schimbat (idei triste și melancolice, omul e supărăcios, și nu' i mai întră nimeni în voiă); tóte acestea sunt semne cari se véd în *debilitatea miasmatică*. Afară de acestea se mai vede și bătăi de ânimă (palpitațiuni), dureri de cap, amețelă, curgere de sânge pe nas și lenevirea stomacului. Să luăm unul după altul aceste semne și să le descriem (deslușim) mai pe larg.

În anemiă rare ori fația este gálbejită; mai des este palidă ca céra albă care a stat mult timp la aer de s'a învechit; marginile buzelor și gingiile sunt albiciose în loc de roșii; pleopele ochilor sunt pe din năuntru érá albiciose. Acésta se vede mai bine când se lasă pleopa în jos. Tot atunci se vede că albul ochilor este puțin cam gálbuiu, și mai ales partea albului care este acoperită de pleopa de jos. Déca punem pe persóna anemică între noi și uă feréstră și ne uităm la uă urechiă, ca când am voi se vedem printr'ênsa ca printr'uă sticlă, luăm séma că urechia, în loc să pară de uă culóre rosă (pembé), este palidă, ce-va gálbuiă și cam transparente (se vede printr'ênsa).

Bolnavii anemici aú puțină poftă de mâncare. Abia aú mâncat puțin și pofta pere îndată. După mâncare aú uă greutate la stomac, pare că uă pétră le-ar sta pe lingurea.

Palpitațiunile (bătăile de ânimă) sunt simțite de pătimași mai ales după óre-care mișcare mai repede, cum ar fi suirea unei scări, alergarea.

Se mai simt érá bătăile de ânimă după mâncare, și când persóna este emoționată (spăriare, temere, uluire).

Omul anemic mai are și durere de cap, amețelă, duduiri în urechi; cee-a ce face pe unii să créđă că aú prea mult sânge pe când ei sunt din contra săraci de sânge. Am védut pe câți-va ómenii din popor cari în ast-fel de casuri și aú luat sânge. Acéstă greșelă le-a făcut mai mult rău de cât miasmele chiar.

Bolnavii se înşelă şi mai mult în ceea ce îi privesce, cred adică că au sânge mult când ei au mai multă apă, fiind că li se întemplă adesea să pérđă sânge mult pe nas şi prin alte locuri.

La unii cari sufer de anemiă le mai vine şi amorţire în braţe sau într'un picior. (Pentru vindecare veđi mai departe § 8, § 9).

3. Accese simplici (friguri sau perióde de friguri).

Accesele séu periódele de friguri ordinari vin de prinde pe om în tóte ڟilele, sau la duoė ڟile uă dată, sau la trei ڟile uă dată. Câte uă dată periódele vin la oră fixă, adică în tóte ڟilele la aceeaşi oră; altă dată ora se schimbă.— Mai adesea (şi mai ales la copii) accesul vine séra.

Periodul ţine cam de la 3 pêne la 6 ore; pe puţin uă oră, cel mult 16 ore. *Accesele periculóse* ţin şi mai multe ore.

Omul e luat ântéiũ cu frig. Une-orĩ abia nasul şi vêrful degetelor s'a recit puţin; altă dată vine un tremur (frison, turtur, fiori) táricel numai, sau tare de tot, în cât bietul pá-timaşi se acopere cu câte vestiminte află la îndemână. Mai 'i-e şi sete, şi durere de cap.

După acésta vine căldura; la unii aprindere tare, la alţii numai *călduriţă*. Setea e tot viuă; durerea de cap tot persiste (stăruiesce). Pelea este uscată şi aspră; apoi după câte-va ore (1, 3, 6) începe a se mai îmмуia şi a se acoperi de sudóre. Acésta este a treia fase (schimbare) a accesului, fasea transpiraţiunii (năduşelei). Sudórea curge la unii aşa de multă că trece prin vestminte, fiă ele cât de gróse. Accesul e terminat. În ڟilele când nu'l prinde frigurile, omul rămâne fără putere, palid, şi presintă din ڟi în ڟi mai mult tóte semnele debilităţiĩ miasmatică (veđi mai sus debilitatea miasmatică).

Décă a avut accese (perióde) mai multe, omul devine chiar anemic.

De multe orĩ frigurile sunt neregulate.

Aşa se póte ca fiorile se vină câte puţine, déră de mai multe orĩ pe ڟi; adică vin într'un mod neregulat, când căldură, când fiori.

La alte persoane fiorile (sau frigul) sunt abia simțite sau nu se simt nici de cum.

La copii nu le vine uneori nici frig serios, nici tremur, ci li se răcesce puțin nasul și degetele.

La unii, fiorile nu sunt luate în seamă; căldura este așa de tare că bolnavii au o durere de cap nespusă, au amețelă când vor să stea în picioare sau ședînd; au tîntîituri (duduituri) în urechi, au visuri sperietătoare și chiar delir (vorbesc aiurea), în cât unii melici se încelă și cred că bolnavii au lângore.

Deră în zilele următoare fiorile sunt din ce în ce mai tari, și atunci chiar persoanele din familie anunță cu mulțămire medicului că în fine s'au ales frigurile.

În primăvara anului 1872 a pătimit multă lume în București de ast-fel de friguri (mai ales copii) și mulți doctori au luat frigurile drept tifos.

După ce se vindecă, frigurile se întorc cu cea mai mare înlesnire, și în urma celei mai mici răceli, în urma celei mai mici stricări de stomac.

Se numesc *friguri periculoase* cele care sunt așa de tari, că la al doilea sau la al treilea acces omul mure. Accesul se compune sau de un tremur înspăimîntător, sau de o căldură gróznică, sau de o sudoră nepomenită, de rămâne omul în urma unui acces tot așa de ruinat de sănătate ca și când ar fi ajuns la ora morții. Altă dată accesele periculoase se compun de convulsii (spasmuri ca în epilepsia sau bóla copiilor), sau de apoplexia, sau de urdinare ca o cholera, sau de un junghiú din cele mai tari, etc.

Nu putem face descrițiunea (deslușirea) regulată a frigurilor periculoase, fiind-că ne-am propus aci să vorbim numai de bólele care se pot vindeca de veri-cine *în cas de lipsă de doftor*. Frigurile periculoase însă nu se pot recunosce și curarisi de cât de un medic competente.

Vom adăoga însă că frigurile periculoase sunt rare în câmpiile noastre.

Sunt însă destul de dese la gurile Dunării (Galați, Reni, Ismail). În aste locuri riul ce revérsă; apoi reintrînd în albia lui, lasă pe margine locuri pline de un nomol infect (puturos), de nu poți trece pe acolo fără să îți astupi nările. Din aceste noróie es miasme mult mai otrăvitoare și pe cari vîntul le duce la câți-va kilometri de distanță.

În timpul resbelului Oriintelui, francesii au perdut mulți soldați în Dobrogea, la gurile Dunării, din cauza frigurilor periculoase. Aceste friguri se arătau cu gălbenare, vătătură de venin, durere de pânțec, în cât medicii francesi mai întâiu au crezut că militarii mureau de tifus. Mai în urmă au recunoscut că nu era tifus, ci friguri periculoase, și atunci au scăpat de la mărte pe cea mai mare parte din cei loviți, însă nu i-au scăpat de cât dându-le dose mari de chină.

Anul acesta chiar (1871), s'au ivit multe casuri de friguri periculoase la Brăila, Galați și mai ales la Ismail. Și astă-dată mulți au luat această bôlă drept tifus.

Am avut eu chiar săptămâna trecută (Iuniu 1871), un bolnav care, cum a venit din Brăila, a cădut prins de friguri periculoase. A scăpat omul érași numai prin ajutorul chineii.

Am đis că în câmpiile nôstre frigurile periculoase sunt rare. În Bucuresci au venit la cunoscința nôstră opt casuri de această grea bôlă, afară de cel de anul acesta și de care vorbirăm. Câte opt au perdut vieța fiind-că nu s'a dat china de loc sau s'a dat puțină, și acesta din cauza fricei absurde și nesocotite ce are lumea pentru chină.

Pentru a sfârși cu frigurile periculoase, vom đice că, decât medicul nu dă chină cum se cade (de 2 sau trei ori mai mult de cât pentru friguri ordinari), sau mai bine đis, decât familia nu lasă pe medic în pace să dea china cum trebuie, bolnavul móre. Și ce e mai rău, *prostimea* pretinde că bolnavul a murit fiind-că medicul i-a dat puțină chină. În adevér móre fiind-că i-a dat puțină, căci de i se dedea multă bolnavul scăpa. (Pentru vindecare veđi mai departe § 4 și 16).

4 Accese ascunse (friguri ascunse).

Accese ascunse se numesc unele friguri cari nu se arătă de cât prin puțină căldură. Multe persoane (și mai ales copii) n'au fiori, nu i încercă cu frig; vine căldura peste nôpte, și a duoa-đi bolnavii au ostenelă, micșiorarea puterilor, fația palidă, lipsă de poftă de mâncare. Decă această căldură vine mai multe nopți d'a rîndul, persoanele au *debilitatea miasmatică*.

Décă e vorba de un copil, cată să'l cerceteze cine-va bine, și va afla că séra el va avea fruntea, mânele și pân-tecele arđênde. Copii mai aũ sete tare, s'aũ făcut supără-cioși, plâng, mârâe, gem, nu sunt mulțămiți cu nimic. (Pentru vindecare veđi mai departe § 4 și 16).

5. Nevralgie.

Nevralgia este uă durere ce simte cine-va într'un nerv. Multe nevralgii sunt produse de rēcélă. Sunt altele produse de miasme, și cari vin cu perióde; adică în tóte đilele saũ la duoė đile uă dată, și cam la aceeași oră, mai ales pe séră; apucă pe om nisce dureri într'uă parte a capuluĩ, saũ numai într'uă parte a fećiei, saũ numai într'un ochiũ și împrejiurul ochiuluĩ, séũ în fine numai într'uă falcă. Aceste dureri se mai numesc *friguri la cap*. Când nevralgia se află în falcă, omul simte dureri în toți dinții și măselele din partea aceea. Unele persóne aũ pus de le-aũ scos dinții cei bunĩ drept dinți stricați. Tot-d'uă-dată cu durerea déră nu tot-d'auna vine și căldură, lipsă de putere, lene, sete. Durerile sémână par'că ar fi nisce cuțite, cari ar pėtrunde în carne la fie-care secundă. Aceste dureri sunt mai tari când aplécă cine-va capul în jos saũ când face vre-uă miș-care cam rėpede.

Décă nevralgia se află în falcă și în dinți, bolnavul are scuiat mai mult acumulat (grămădit), în partea gureĩ unde este durere. Décă nevralgia vine la un ochiũ, bolnavul simte că lacrimile curg mereũ din ochiul acela; tot uă-dată albul ochiuluĩ e roșiu ca când ar fi pus cine-va piper pe el. După trecerea perioduluĩ tot mai rămâne ceva roșeță; și la accesul următor roșeța se face și mai viuă, ochiul pare imflat.

La unii durerile sunt așa de nesuferite că le vine să'și ia câmpii. Am vėdut un tĩner armén care voia să se ucidă eu pistolul din cauza unei nevralgie în ochiũ. China l'a vin-decat de tot.

Oamenii din popor în asemenea întemplare își pun pe cap și pe obraz cataplasmele cele mai ciudate: sare, tērițe, cėpă, usturoiũ, pėcură, lână nespălată, tãmâiă, noroiũ, seũ cãlți, olive (măslina), baligă, rachiũ, brósce, ficat de po-rumbel, slănină rancedă, grăsimi de iepure, pele de pisică,

ouă de coțofană, alifă de molotru, albuși de ouă, deltea, pâne cu vin, făină cu miere, jumări, aluat, turtă de ismă, untură de urs, fóiă de tutun, fóiă de hrén, semințe de dovléc, felii de mămăligă, prune fierte și pisate, etc.

Când accesul se termină se înțelege că durerile trec, și atunci ómenii cei simplii cred că durerile au încetat pentru că 'și-au pus pe cap cutare saũ cutare catapasmă. Déră a dua ȓi accesul revine din nou; bóla se face mai tare și mai anevoiă de vindecat.

Câte uă dată nevralgia se află între duoë cóste, pe laturile peptului. Unii o numesc *flată*. Medicii îi ȓic *nevralgia intercostală*. Este uă durere care ține numai câte-va ore în fie-care ȓi, care se simte între cóste, și care este mai simțită când omul inspiră (resuflă). Tot-uă-dată vine și căldură, déră nu tot-d'a-una.

Unele persóne au uă simplă *flată* saũ nevralgie intercostală, și ele cred că au un *junghiũ*. — Erórea (greșéla) acésta se întemplă adesea. — Când este junghiũ, omul are durere într'una; când este flată, durerea ține numai uă parte a ȓilei, apoi se face mică de tot saũ nu se simte nici de cum. — Când este junghiũ omul are căldură într'una; când este flată, omul n'are căldură de loc, saũ are numai uă parte a ȓilei, numai pe cât timp vine accesul. (Pentru vindecare veȓi mai departe § 11).

6. Tuse din friguri (Tuse miasmatică).

Miasmele produc de multe ori (mai ales la copii) tuse, urdinare și vèrsăture. — Aceste bóle sunt însoțite de căldură și acésta se vede mai ales séra. — Tusea érá séra saũ nóptea se arétă; altă dată chiar peste ȓi, însă mai rar. — Mulți copii tușesc ȓiua puțintel pe ici pe colea; cum vine séra tusea se întefesce, ostenesce pe bietul copil și nu'l mai lasă să dórmă. — E uă tuse sécă, adică fără scuiat, fără flegmă mai adesea. — Mamele nu iaũ séma mai ántéiũ la căldură; ele se plâng numai de tusea copiilor. Décă li se ȓice într'adins să aibă pe copii în de aprópe priveghiare séra, a dua ȓi ele spun că copii au fost aprinși, au avut fruntea și pántece.e arȓend, au fost supărăciosi, fără dispozițiune (fără *kef*), au avut sete mai multă, somnul neastémpérat, s'au întors când pe uă parte când pe alta, au

plâns. — De multe ori copii au avut în timp de mai multe zile căldură cu vărsătură și cu urdinare; și apoi a venit tusea.

La persoanele mari este mai ușor (mai lesne) să se descopere frigurile ascunse, care însoțesc tusea. — Aceste persoane ne spun că seara au ostenelă, gust de somn, lipsă de putere, rea dispoziție, desgust pentru muncă, fruntea ardândă, etc., etc.

Tusea miasmatică poate să se arate fără se fi însoțită de căldură.

Dacă tusea însoțită de friguri ascunse este tare și netratată (căutată) se poate schimba în tuse măgărăscă. Adică între tusea miasmatică și cea măgărăscă nu este de cât un pas.

După unii medici și după noi, tusea măgărăscă este produsă la noi în țară de către miasme. (Pentru vindecare vezi mai departe § 12).

7. Stricarea căilor digestive (Diareea, vărsătura, gălbănirea).

Persoanele bune la inimă, care vor să aducă ajutor celor care sufer, să ne ierte dacă le vorbim de lucruri așa de desgustătoare. — Mai repetim uă dată, că mai ales la copii se vede diareea (urdinare) și vărsătura însoțită sau neînsoțită de tuse sau de friguri ascunse. — Sau mai bine spus miasmele nu produc numai friguri, ci produc și tuse, și urdinare, și vărsătură.

E ce-va de speriat suma de copii care sufer de diareea (urdinare). — Acestă boală scade puterile copiilor, îi face de le rămâne numai pelea și oșele, în cât, după vr' uă de ce zile de urdinare, copii par că nu mai sunt aceeași, așa de mult sunt schimbați. — De multe ori copii es afară cu sânge.

Nimic nu poate opri mai bine această boală ca Sulfatul de chină. — Pe cât timp nu s'a dat acest medicament (doctoria), diareea se poate să se oprască; dară copii rămân palid și gălbejiți, fără putere, fără poftă de mâncare, cu pelea feței sbârcită, pare că ar fi nisce mici bătrâni; și se stringe înima de durere când îi vezi ast-fel. Căldura devine (se face) din ce în ce mai tare, și uă tuse ostenitoare se ivesce. — De multe ori diareea se întorce și aduce pe copil aproape de mormânt.

8. Mărirea splinei.

De câte ori prinde pe om frigurile, splina lui se mărește puțin; dără așa de puțin că, după două trei perioade, decât frigurile s'a vindecat, splina se face érá ca ántáiú, și nu se simte nimic.

Când ánsă frigurile áú ținut mult timp, uă lună bunăórá, splina, mărindu-se câte puțin în fie-care dí, a ajuns să fiá mái mare, (de un lat de deget saú două câte uă dată). Când frigurile áú ținut uă vérá întrégá saú două, splina ajunge să fiá de 3 și de 4 orí mái mare de cât la un om sánétos. La unii se mărește mái mult, la alții puțin de tot. Splina măritá se simte la pipáire mái la stánga de lingurea. Bolnavii simt uă durere când apasá cine-va cu mána pe acel loc al pânteceluí. — Durerea se simte și când umblá omul cam iute, mái ales după mâncare.

La unele persóne splina dóre tare chiar în timpul celor d'ántáiú perioade. Când încep fiorile, începe și durerea la spliná; când vine căldura durerea e nesuferitá. Apói cu récórirea omului se micșórezá și durerea.

Décá un om care a avut friguri multe díle nu ia chiná nici de cum, saú decât ia puçiná, splina rămâne măritá chiar după ce frigurile s'a trecut de mult.

Teranii díc atunci că áú *lespede la ánimá*.

Alții díc că áú *venin*. Alții cred că áú înghițit un șérpe. Omul cu splina măritá e prins de friguri îndată ce s'a os-tenit puçin, orí a récit puçin, orí și-a încárcat prea mult stomacul cu fructe verđi saú cu alte mâncáři grele.

Lumea de ránd stáruesce a crede că china este care face să se măréscă splina. Acéstá credință deșértá face lumii un réú tot atát de mare cât fac și miásmele. Fíind-cá ómenii carí sunt pétrunsi de acéstá credință nu vor să ia chiná când áú friguri, bóla decât este tare nu trece fără doctoriá, ba se face și mái tare, și prin urmare mái ane-voió de vindecat.

Este trist de spus că se aflá printre medicii (rare-orí, în adevér) ciarlatani, ómeni de rea credință, carí spun bol-navilor că china are să le dea dropica, și că să nu mái ia chiná ci să ia hapurile lor. Când cauți bine affi că hapu-urile acelea sunt tot chiná; dără șiretul a díș acéstá pentru

ca să facă pe ómenii simpli să fugă de medicii sinceri și să alerge după șireți.

Ca să nu fiă neînțelegere, caută sa dăm uă deslușire. Adesea se întâmplă că uă dómna dice medicului: «D-le doctore, te rog, să nu care cum-va să dai chină copilului meu!» Medicul caută să facă pe dómna să înțelégă că acest medicament nu face nici un rău. Când vede apoi că dómna nu ese din ideia sea, medicul îi promite că va scrie altă doctoriă, déră scrie china sub alt nume. Medicul aci se pórtă cum nu se póte mai bine. Noi însă am numit mai sus, *șireți*, *ciarlatană* pe rarii medici, cari încep prin a dice ómenilor că china dată de alt medic o să îmfle pe bolnav, o să l ucidă, o să i dea dropica, și câte prăpăstii tóte; și aceste minciuni nerușinate sunt dise ómenilor, chiar când nu arătaseră nici uă temere, nici uă sfilă pentru china; acestea sunt dise (cum spuserăm mai sus) pentru ca să intre spaima în lume, și pentru ca ómenii cei simpli să nu mai aibă încredere în medicii cei sinceri, ei să alerge după *șireți* cari tratéză pe bolnavi cu bice, cu apă descântată, cu căței fripți, cu palme, cu panglice și alte parascovenii.

Când am vorbit de *friguri periculóse* am dis că mulți mor pentru că familia nu lasă pe medic să dea china cum trebuie. Un număr de ómeni mor déră din cauza acesteia cre-dințe deșerte. Ecă la ce sunt bune minciunile ciarlatanilor.

Ce să dicem acum de ființele simple cari cred că china dată de medicii face rău bolnavilor?

Să judecăm puțin.

Décă tóte babele sciú că china face rău, eum se póte ca medicii se nu scie acésta. Acéstă doctoriă se întrebuintéză pe tótă diua în tóte Statele civilisate ale Europei și ale Americi. Cum se póte ca din atâtea mi de medici (vorbim de cei onești și sinceri, de cei competenți) să nu védă nici unul că china face rău corpului? Cum se póte ca toți medicii din lume să fiă fără cap, și să nu védă, să nu pricépă aceea ce babele de la noi véd așa de limpede? Medicii însemnați au descoperit *vaccina* (altoiul); alții au inventat *Cloroforul* cu care adórme pe om când i se tae vr'un picior; alții au făcut alte descoperiri mult mai însemnate; cum de n'au putut afla pêne acum că china face rău?..... Cum?.....

Déră să ȃicem pentru un moment, cum ȃic unii ómenĩ, cu idei r t citate; să ȃicem că medicii sciũ bine că china infl  pe bolnav, *d r  vor ei a a să dea china ómenilor*.

Apoi atunci ce interes ar avea medicii să dea la lume u  otrav  a a de teribilă (ingrozitoare)? In să medicii când au friguri iaũ Ńi ei china. Nebunii ar fi ei să se  ndope cu otrav ? Nu încetăm de a repeŃi: *cel mai bun medicament (doctori ) cu care se taie frigurile Ńi cu care să se mic oreze splina m rit  este china*.

Ac st  doctori  are un singur defect (cusur), costă prea mult!

C nd unii ómenĩ au fost prinŃi de friguri un timp îndelungat, ei ajung de se fac dropicoŃi, adică au fa ia  mflat , bufait , cu p ntecele Ńi piciórele infiltrate de apă ( mflate de apa care stă sub piele).

In ast-fel de stare bolnavii nu mai pot fi c utaŃi de ómenĩ caritabili (bunĩ la  nim ) Ńi de bună-voin ; ci trebuie să fi  daŃi pe m na medicilor. Ba mulŃi dropicoŃi au sănătatea a a de ruinată (prăpădită) că nu se mai pot vindeca cu nimic.

(Pentru vindecarea de mărimea splinei veŃi mai departe Ń 18).

Tratament

Ń 1. Venim să ne ocupăm de tratamentul (căutarea) frigurilor.

In locurile unde nu sunt spiŃarii caut  să aibă cine-va medicamentele (doctoriile) a căror listă o dăm aci:

1. *Rădăcina de gentian *, 100 grame, să se dividă in 12 pachete;

2. *Ameiũ (lupulus humulus)*, 150 grame, să se dividă in 15 pachete;

3. *Tartrat de fer Ńi de potasă*, 20 grame, să se dividă in 40 pachete;

4. *Estract sec de quinquin  fusc *, 40 grame, să se dividă in 4 pachete: să se pună fie-care pachet intr'ua butil  de vin, să astupe bine. Ast-fel se face vinul de *extract de quinquin *. Să se scuture tare butilia înainte d'a se lua din el. Acesta este un vin turbure, amar Ńi puŃin cam gros; însă

este băutura cea mai întăritore, cea mai bună pentru persoanele cari au perdut puterile. Mai încolo vom spune cum se ia ;

5. *Chloridrat de Morfină*, 0,20 centigrame, să se dividă în 10 pachete ;

6. Uă sticluță conținând 25 grame de *Laudanum de Sydenham* ;

7. *Supt nitrat de bismut*, 20 grame, să se dividă în 20 pachete ;

8. *Carbonat de calce*, 400 grame într'un singur pachet ;

9. *Bicarbonat de sodă*, 400 grame într'un singur pachet ;

10. *Sulfat de magneziă*, 200 grame să se dividă în 14 pachete ;

11. *Sulfat de chină (de quinină)*, un flacon (sticluță) conținând 30 grame. Dacă se cumpără 30 grame, fie care gram poate să coste 60 bani (65 de parale) ;

12. Uă mică balanță cum aveau bătrânii pentru cântăritul monetelor. Să aibă cine-va în cutiă 2—3 monede de câte un ban (gologani de cei mici, de câte uă para), căci fiecare din aceste monete cântăresce un gram.

§ 2. Să se pună într'ură sticlă (cam de trei litre) uă mână plină de cuie de fer, dără de fer ordinar, nu de sîrmă. — Cu cât cuiele sunt mai mici, cu atât e mai bine. — Să se împle apoi sticla cu apă și să se acopere cu uă chârtie întorsă ca un deget de mânășie, ast-fel ca pulberea să nu caadă în sticlă, și chârtia să nu astupe de tot sticla, ci să pótă resufla apa care este în sticlă. — Cuietele se ruginesc, rugina se amestică cu apa, și ast-fel avem apă feruginosă sau ruginosă. — De câte ori vrea cine-va să bea ast-fel de apă, sguduie ântéiú sticla pentru ca să se amestice, apoi vârsă dintr'ânsa apă într'un pahar, și în sfârșit pune apă rece din alt pahar pentru ca să împle la loc sticla. — De câte ori ia din sticlă un pahar se pune altă apă în loc ; și chiar déca în timp de 3 luni se ia apă din sticlă, tot feruginosă este apa.

§ 3. La câmp să se culégă véra *çintaură*, și să se facă uă bună provisiune.

Cintaura este uă plantă (érbă) cunoscută de țărani. Se usucă la sóre și se ia numai flori pentru ca să se facă fer-

tura amară, după cum vom spune mai departe. Țeraniî o bea cu rachiû, noi mai bine vrem fertura cu apă.

Pe chârțiile, pe sticlele, pe cutiile în cari se află doctoriile luate de la spițăriă saũ adunate după câmp, să se scrie anume ce doctoriî se află în întru, pentru ca să nu se facă confusiune (amestecătură).

Acum se spunem cum să se slujescă cine-va de balancie.

Tôte doctoriile se pot lua cântărite și împărțite în pachete de la spițăriă.

Sulfatul de chină însă trebuiă cântărit a casă, pentru că are cine-va des nevoiă de el, și cată se aibă uă mai mare provisiune de acéstă doctoriă.

Am đis că moneda de un ban (un ban de cei mici, adică uă para) cântăresce un gram. Avem va să đică cu ce cântări un gram. Décă voim să avem 0,50 centigrame (adică uă jumătate de gram) n'avem de cât se luăm un gram de *sulfat de chină*, să'l punem pe uă hârtie, să'l împărțim în doë cam din ochiû, se punem fie-care parte într'un taler al balanciei și să *tragem*, adică se ridicăm balancia în sus. Décă vedem că un taler atěrnă mai greû, luăm din el puțin praf și'l punem în cel-l-alt taler, pենе sunt de uă potrivă aměnduoë talerele. Avem ast-fel uă jumătate de gram în fie-care taler.

Décă voim să avem un cuart de gram, (adică 0,25 centigrame), luăm jumătate de gram și o împărțim în doë cum spuserăm mai sus. Tot așia putem avea și $\frac{1}{8}$ de gram saũ $0,12\frac{1}{2}$ centigrame, adică împărțind cuartul în duoë.

Déca punem uă jumătate de gram și un cuart de gram la un loc, facem trei cuarturi de gram saũ 0,75 centigrame

Déca voim se avem $\frac{1}{3}$ de gram, (0,33 centigrame) punem la un loc un gram de sulfat de chină și doë grame de zachar pisat; amestecăm bine acésta cu uă linguriță, apoi luăm cu balancia un gram din acest amestec de prafuri și obținem $\frac{1}{3}$ de gram saũ 0,33 centigrame.

Déca luam din același amestec doë grame vom avea $\frac{2}{3}$ de gram saũ 0,66 centigrame.

În fine, déca voim să , avem $\frac{1}{5}$ de gram saũ 0,20 centigrame de sulfat de chină luăm un gram de sulfat de chină și 4 grame de zachar, și érá le amestecăm la un loc.

Un gram din acést amestec face $\frac{1}{5}$ de gram saũ 0,20

centigrame. Duoë grame din acest amestec fac $\frac{2}{5}$ de gramă sau 0,40 centigrame.

Venim acum la tratamentul (curarisirea, căutarea, leuirea) frigurilor.

Frigurile nu tocmai tari pot să se vindece sigure, fără nici uă căutare, și aceasta se întâmplă adesea.

Décă bolnavul a luat camfor, bóbe de piper, piperpisat cu vin, çeperig, migdale amari, çentaură cu rachiú, picătore de pelin; décă omul 'și-a pus la mână bumbac descântat, décă a bcut apă neincepută și descântată la stele, décă cu un cuvânt omul a făcut tóte ce l'au învățat babele, a putut să scape de friguri, fiind că acéstă bólă putea să se ducă și de sine.

Nu ese d'aci că camforul, çeperigul și apa descântată sunt doctorií sicure cu carise putem vindeca frigurile. Oamenii cari au luat ast-fel de medicamente (doctorie) sunt vindecați; déră ce fel de *vindecați*? In adevér că ei numai au accese (perióde) de friguri, ênsé ei rămân fără putere, palidí, etc., rămân apucați de *debilitatea miasmatică* sau de *mărireá splinei*, (veđi mai sus deslușirea acestor cuvinte), adică bolnavii nu sunt în adevér vindecați.

Pentru ca să fiă cine-va în adevér vindecat cată să ia chină.

§ 4. Cătă chină să ia un bolnav, la ce oră, și pe cât timp să ia?

Acésta atárnă de etatea (anii) omului și de tária frigurilor. Dăm deslușire.

Pentru uă persónă mare și de constituțiune (crasis) tare, să se dea un gram de chină pe di. Pentru uă persónă mai delicată (dómnă, fétă) să se dea $\frac{3}{4}$ de gram (adică 0,75 centigrame).

Pentru tineri de 12—15 ani să se dea $\frac{1}{2}$ gram (0,50 centigrame).

Pentru copii de 8—12 ani să se dea $\frac{2}{5}$ gram (0,40 centigrame).

Pentru copii de 4—8 ani să se dea $\frac{1}{3}$ gram (0,33 centigrame).

Pentru copii de 2—4 ani să se dea $\frac{1}{4}$ gram (0,25 centigrame).

Pentru copii de 1 $\frac{1}{2}$ —2 ani să se dea $\frac{1}{5}$ gram (0,20

Pentru copii de 12—18 luni să se dea $\frac{1}{6}$ gram (0,16 centigrame).

Pentru copii de câte-va luni și pêne la un an să se dea $\frac{1}{10}$ sau $\frac{1}{8}$ de gram (0,10 sau 0,12 centigrame).

Déca se află cine-va la moșie, și n'are nici balanciă, și vrea să trămiță să ia doctoriă de la spițarie, să scrie spițerului se facă mai multe pachete de chină, și să puiă în fie-care pachet atâta chină cât se cuvine bolnavului după tabelul dat de noi, adică după vârstă.

Se ȳicem că e vorba de un copil de 5 ani.

Să se scrie: «rog pe D-nu spițer să'mi trămiță 6 pachete de chină. — În fie-care pachet să fiă $\frac{1}{3}$ gram sau 0,33 centigrame. — Am un copil de 5 ani prins de friguri, și n'avem medic pe aici.» Spițerul nu va refusa.

Déca cine-va n'are balanță, și voiesce să vindece mai multe persóne, să céră de la spițeriă mai multe pachete (chârtiuțe) de *sulfat de chină*; în fie-care pachet să fiă un gram. Din aceste pachete, persónele mari de crasis tare să ia unul, cum s'a ȳis mai sus. Și fiind-că ar fi greú să se împărță fără balanță un gram în 2, în 3, în 5 sau în 8 părți, noi consiliăm (sfătuim) să se serve cine-va de apă pentru a împărți pachetele de chină.

Adică să se puiă un pachet de un gram într'ună sticlă gólá, apoi să se verse în acea sticlă 20 lingurițe de apă; să se astupe sticla, și să se sguduie tare și des pentru ca să se topéscă china cât se va putea mai bine. Tóttă china nu se va topi ea cum se topesce zacharul; dar déca se va scutura și sgudui bine sticla de câte ori se va lua din ea, de sigur că doctoria se va amesteca cum se cade; și ast-fel în jumătate din apa acésta se va afla jumătate din pachetul de chină; în a cincea parte din apă se va afla a cincea parte din pachetul de chină.

Cu chipul acesta ușor se va putea împărți un gram și în 5 și în 6 și în 10 părți, cum va voi cine-va.

Așa déră, să se puiă într'ună sticlă un gram de *sulfat de chină* și 20 lingurițe de apă, sau 2 grame de *sulfat de chină* și 40 lingurițe de apă, sau 3 grame de *sulfat de chină* și 60 lingurițe de apă.

Sticla se póte păstra mai multe ȳile.

Din acésta doctoriă să se dea pe fie-care ȳi;

La persónele mari și delicate	15 lingurițe.
La tineri de 15—18 ani	12 lingurițe.
La tineri de 12—15 ani	10 lingurițe.
La băeți și fete de 10—12 ani	9 lingurițe.
La copii de 8—10 ani	8 lingurițe.
La copii de 6—8 "	7 lingurițe.
La copii de 4—6 "	6 lingurițe.
La copii de 2—4 "	5 lingurițe.
La copii de 1 ¹ / ₂ —2 "	4 lingurițe.
La copii de 12—18 luni	3 lingurițe.
La copii mai mici de un an	2 lingurițe.

Când să se dea china?

— China să se dea cam cu vre 12 ore înainte de accesul (periodul) care este să vie. Fiind-că la cea mai mare parte din copii accesul vine séra, copiilor să li se dea china dimineța.

Se încelă cei cari cred că china face rău déca se dá în căldură. In unele țeri doctoria acésta se dá inadins când omul se află în căldură.

In tóte țerile china se dá chiar și în căldură déca omul este prins de friguri *periculóse*.— Déră o repetim, la frigurile ordinari (de rând), mai bine este să se dea china cu vre 12 ore înainte de venirea periodului.

Când căldura nu mai lasă pe om, ei'l ține într'una, să se dea doctoria de dimineța.

La copii mici, china se dá într'ua dată. Pentru persónele mai mari doctoria pentru uă ți se împarte în duoé părți, și se dá fie-care parte una după alta la interval (la depărtare) de uă oră sau doé. — Se numesce dose cantitatea (cătímea) de medicamente ce se dá într'ua ți.

Persónele mari pot lua china într'un bulin (în bulin se dá numai praf,) sau în vin cu zachar, sau în rachiú, sau în liqueur, sau în zémă de dulcétă, sau în cafea cu zachar pisat mult, mult. Décă e cafea turcésca să lase céșca în nemișcare pêně s'a lăsat drojdiile la fund, apoi să trecă caféua limpede în altă céșcă. In acéstă din urmă céșcă să se puiă china, căci alt-fel se amestecă praful cu drojdiile și rămâne la fund.

Pentru copii tot în cafea este mai bine să se dea. Pentru

cei cari sug, se p^ote pune china sa^u în cafea sa^u în lapte de la *pept*.

Se înțelege că copiilor se va da doctoria cu sila; li se va ține nările strînse între do^e degete, și se va ap^esa tare pe bărbia pentru ca se ție gura deschisă; apoi li se va turna doctoria cu lingurița în gură cât mai spre înghițitoare.

Pentru ca să nu aibă cine-va pișcături la stomac e bine ca îndată cu china să ia vre-^uă b^entură în pu^çină cantitate. Așia se p^ote lua cafea, ciocolată, vin sa^u lapte.

Unele pers^one slăbuțe și nerv^ose a^u multe fărămături la stomac după luarea chineⁱ.

Acestora să se dea ^uă mică cantitate de alimente solide (mâncări), cum ar fi un pesmet îmuiat în vin, sa^u crustă (c^oją) de pâne. Cât pentru mâncarea cea seri^osă, cea ade-^verată, să se puiă omul la m^esă după ce va trece ^uă oră sa^u ^uă oră și jumătate (fiă și mai mult) de la luarea chineⁱ, d^eră nu mai pu^çin de ^uă oră.

În timpul cureⁱ să mănânce cine-va legume cât se p^ote de pu^çine, carne friptă cât de multă, și să bea vin cât va putea mai mult fără să se călescă.

Multe pers^one (și unⁱ medici ruginiți) cred că laptele strică mult când are cine-va friguri. Acesta este ^uă părere cu totul falsă (greșită). D^ecă ar fi așia, copii mici ar trebui să nu mai sugă de loc pe cât timp a^u friguri, și atunci ce s'ar face ei?

Cu totul din contra, laptele este un f^orte bun alim^ent (mâncare) pentru toți bolnavi.

Pentru friguri nu prea de tot învechite, omul să ia chină încă 3—4 zile după ce s'a trecut accesele (adică după ce nu'l mai prinde frigurile).

D^ecă b^ola este vechiă (d^ecă a ținut 1—3 săptămâni), cată să ia cine-va chină 7—8 zile, încă după încetarea frigurilor.

Se înt^emplă adesea că, după ^uă căutare de 3—4 zile, accesele (perioadele) se fac abia simțite, se fac par'că ar fi friguri ascunse. Unⁱ cred că sunt săn^etoși, lasă doctoriile la ^uă parte, și mai în urmă frigurile vine din no^u și mai tari de cât ânt^ei^u. Pentru acea-a să ia cine-va s^ema, și să nu se credă săn^etos de cât atunci când numai vine căldură de loc (vedⁱ mai sus *friguri ascunse*).

Câte uă-dată medicii se slujesc și de *arsenic* (săricică) pentru a trata frigurile. Medicii fac bine, déră noi nu consiliăm (povățuim) pe nimeni să se slujescă de *arsenic* în lipsa medicului, căci această doctoriă este uă otravă când se află în mânele ómenilor neexperimentați, (ómenilor ne dibaci).

Un popă dintr' uă mahala tratéză (curarisesce) pe ómenii atinși de frigu i în chipul următor: popa dă nisce petice de chârțiă scrise cu litere d'a'n dósele, și pune pe bolnav să ingiță în fie-care di câte uă chârțiă și să se afume cu altă chârțiă. Chârțiile scrise ale popei fac bine la unii, reū la alții. Acele chârții sunt ímuiate într' uă apă în care s'a topit arsenic, și apoi uscate. Déca în fie-care petic de chârțiă ar fi arsenic tocmai cât trebuie, chârțiile ar face bine la toți; déră popa, care nu este spițer tocmai din cei buní, nu împarte bine arsenicul; în unele chârții se află prea puçin arsenic, și bolnavii cari le iaū nu sunt vindecați; în altele, se află arsenic tocmai cât trebuie, și bolnavii cari le iaū sunt vindecați; în unele chârții, în fine, se află prea mult arsenic, și bolnavii cari le iaū simt dureri de cap, gréță, vërsături, și le vine mai reū de cât nainte d'a lua *doftoria de la popa*.

Să vorbim acum de cele-l-alte bóle ale miasmelor.

Afară de chină cele-l-alte doctorii le ia cine-va cântărite și împărțite în pachete de la spițăriă.

§ 5. La cei cari sufer de *debilitate miasmatică* trebuie să se dea chină, ênsé in dosă mai mică de cât se dă pentru friguri.

Pentru uă persónă mare și de constituțiune (*crasis*) tare să se dea $\frac{3}{4}$ de gram (0,75 centigrame) de chină pe di.

Pentru uă persónă mai delicată (*dómnă, fétă*) să se dea uă jumétate de gram pe di (0,50 centigrame).

Pentru tineri de 12—15 aní să se dea $\frac{2}{5}$ de gram (0,40 centigrame).

Pentru copii de 8—12 aní să se dea $\frac{1}{3}$ de gram (0,33 centigrame).

Pentru copii de 4—8 aní să se dea $\frac{1}{4}$ de gram (0,25 centigrame).

Pentru copii de 2—4 aní să se dea $\frac{1}{5}$ de gram (0,20 centigrame).

Pentru copii de 1 $\frac{1}{2}$ —2 ani se dea $\frac{1}{6}$ de gram (0,16 centigrame).

Pentru copii de 12—18 luni să se dea $\frac{1}{8}$ de gram (0,12 centigrame).

Pentru copii de câte-va luni și pêne la un an să se dea $\frac{1}{10}$ de gram (0,10 centigrame).

Și deca n'are cine-va balanță pentru ca să cântărescă china, să facă cum s'a ȃis mai sus, adică să puiă într'ua sticlă un gram de *sulfat de chină* (luat de la spițăriă) și 20 lingurițe de apă; să amestece bine sticla scuturândo, și să dea de acolo pe fie-care ȃi.

La persóne mari și de crasis tare	15 lingurițe.
La persóne mari și delicate	10 lingurițe.
La tineri de 15—18 ani	9 lingurițe.
La tineri de 12—15 ani	8 lingurițe.
La băeți și fete de 10—12 ani	7 lingurițe.
La copii de 8—10 ani	6 lingurițe.
La copii de 6—8 „	5 lingurițe.
La copii de 4—6 „	4 lingurițe.
La copii de 2—4 „	3 lingurițe.
La copii de 1—2 „	2 lingurițe.
La copii mai jos de un an	1 lingurițe.

§ 6 La cei cari sufer de *debilitate miasmatică* trebuie să se dea nu numai chină, ci și uă bėuteră amară.

Ca bėutură amară se póte da saũ vin de *extract de quinquina*, saũ fertură de ameiũ, saũ fertură de flori de ȃintaură, saũ fertură de pelin.

§ 7. Mai sus s'a spus cum se face vinul de *quinquina*. Dintr'ensul persónele mari iaũ 3 lingure mari în apă cu zachar, puȃin nainte de a începe mȃncarea. Persónele mari mai delicate, băețandrii, și fetele iaũ câte duoė lingure. Copiilor se dă câte uă lingură.

Ferturile amari se fac turnându-se trei litre de apă ferbinte peste un pachet (uă chȃrtiuță de gentiană), cum am spus noi în listade medicamente. Apa trebuie se ședă cu ierbele în timp de un quart de oră. Apoi se strecóră, se lasă să se recescă. În timp de vėră aceste ferture să se păstreze la pimniță. Din bėuturile acestea amare să se ia câte un pahar mare, cu zachar saũ fără zachar, după gust, când este să n'cėpă omul mȃncarea. Tot așia se face fertura de pelin și de ameiũ.

§ 8. La cei cari sufer de *anemia miasmatică* se dă chină, băutură amară și fer.

China și băutura amară se dă cum spuserăm pentru *debilitatea miasmatică*. (Veđi § 5, 6 și 7).

§ 9. Ferul se dă cum urmază: pentru persóne mari, un pachet (uă chârtiuță) pe ȃi, jumătate diminéța și jumătate séra. Pentru tineri de 14—17 ani se dă jumătate de pachet pe ȃi. De la 10—14 ani se dă $\frac{1}{3}$ pachet. Mai jos de 10 ani se dă un quart ($\frac{1}{4}$) de pachet. Noi vorbim de pachetele de *tartrat de fer și de potasă*, de cari am ȃis să se ia de la spițăriă, după cum se vede în lista dată mai sus.

Acest fel de fer se ia în puțină apă cu zachar saũ fără zachar, după gust.

Apa feruginósă (veđi mai sus cum se face), costă mult mai puțin de cât ferul cumpărat de la spițăriă. Se dă la persóne mari un pahar (pahar ca de vin) la fie-care mân-care, adică de duoė orı pe ȃi; să se puiă și puțin vin în acel pahar. La tinerii de 14—17 ani se dă jumătate de pahar. De la 10—14 ani $\frac{1}{3}$ de pahar. Mai jos de 10 ani se dă $\frac{1}{4}$ de pahar.

Décă omul are și anemiă și accese ordinari de friguri să se dea și fer, și chină, și băutură amară. China să se dea cum am spus pentru friguri ordinari. 6—7 ȃile după încetarea frigurilor se începe a se da chină mai puțină, adică cum s'a spus pentru *debilitatea miasmatică*.

Medicamentele (doctoriile) pentru căutarea anemieı se dă pêne ce omul este întărit cu totul, pêne nu mai simte nici unul din semnele *anemieı*.

Vorbind de *anemiă și de fer*, cată să spunem că apa minerale feruginósă de la Dobrotésa din Bucuresci (calea Văcăresci), este și mai bună ca orı-ce doftoriă feruginósă. Să se bea cam doė litre pe ȃi, în trei rınduri, adică trei pachare cam de 70 dramuri fie-care pachar. Intre un pachar și altul să trecă un quart de oră, 20 minute saũ uă jumătate de oră, după cum va avea cine-va sete. Apa de la fontána No. 1 și No. 3 este apă feruginósă propriu ȃisă; apa de la fontána No. 2 este din aceeași *vénă*, însă este în parte descompusă și conține fer ceva mai puțin, și pe de altă parte este puțin purgativă (póte servi ca ușóră curățeniă).

Cei cari au puçinã constipaþiune (încueturã) sã bea jumãtate din apa No. 1 și jumãtate din apa No. 2, adicã sã ia un pachar și jumãtate de un numër și un pachar și jumãtate din alt numër.

Cei cari sunt constipaþi (încuiaþi) mai mult, sã ia mai multã apã de la No. 2, adicã un pachar No. 1 și 2 pachare No. 2, sau tôte pacharele No. 2.

Apa minerale feruginosã din Dobrotesa (calea Vãcãresci), deca ee transportã departe de fontãnã chiar la uã jumãtate de orã cale, se stricã, se alterã, devine turbure, ocazionezã (pricinuesce) stricare de stomac.

Acestã apã deca la eþirea ei din fontãnã se face îndatã gazosã, se pôte transporta în tótã țera, se pôte conserva limpede, bunã la beut, folositoare chiar dupã mai multe lune. Adãogirea de gaz carbonic departe de a face vr'un rëu, ameliorozã apa și o face mai plãcutã la gust și mai ușorã la stomac. Fãcutã gazosã se pôte bea chiar la mesã cu vin, și sunt unele persoane delicate cari nu pot suferi ferul de cãt la mesã.

Am arãtat D-lui Constantin Porumbaru acestã proprietate a gazului carbonic încã din anul trecut, și de atunci D-lui a preparat apã feruginosã gazosã de escelinte calitate. Peste iarnã D-lui ne-a dat apã gratis pentru spital și am putut vedea bunul efect al apei minerale asupra copiilor din spital.

Decã s'ar da D-lui C. Porumbaru mai multe facilitãþi, fabricantele romãn ar prepara apã feruginosã gazosã în mai mare cantitate, și publicul ar putea afla apã pe un preþ mic de tot în tôte grãdinele capitalei, pe piaþa theatrului, pe piaþa St. Anton, ba chiar în principalele oraþe din provinciã; s'ar putea aduce și la persoane acasã, cum se face deja și astã-ði.

Atunci n'am mai vedea ómeni cari sã dea 4 lei noui la birjã pentru ca sã mERGã la fontãnã (120 lei noui pe lunã!) N'am mai vedea dómne delicate și anemice âmblând prin plóia și îmbulðindu-se pe lêngã vERSãTORiI de apã. Astã-ði lumea fãrã de miðlóce, și care locuesce departe de fontãnã, nu pôte sã bea apã mineralã.

Ce diferinþã când cu 20 banI (22 parale) fi-te cine va putea sã și facã cura orI în grãdina St. George, orI la EpiscopIã, orI la Þiosea!

Să nu credă cine-va că apa minerală feruginosă încețază d'a fi naturală deca 'i se adaogă gaz carbonic. In alte țeri se adaogă în apele minerali său sirop, său lapte, său zer, și cu tôte astea apa minerală tot naturală rămâne. Apa feruginosă la eșirea ei din fontână are gaz carbonic naturalmente, d'era are pușin; acel pușin scapă în aer, și ferul se descompune. Deca se adaogă gaz carbonic, aceasta face, cum șiserăm mai sus, ca apa minerală să nu se strice.

Uă comisiune, compusă de D. primar Crețulescu, inginer. Berthon, farmacist Frank, dr. Obedenaru, consiliar Racotă și dr. Atanasovică, a declarat — veđi procesul-verbale publicat în *Pressa* la 9 Iuliu și în *Românul* la 13 Iuliu — că: «apa minerală din Dobrotésa (calea Văcăresci) se pôte «bea la fontână și naturală și făcută gazósă, după cum va «veni fie-căruia mai bine la gust. Departe însă de fontână, «apa feruginosă naturală se descompune, perde uă bună «parte din gazul ce avea, lasă să cadă la fund rugina, și «devine mai mult său mai pușin purgativă, după cum va «fi de descompusă. Apa minerale feruginosă, deca îndată «ce ese din fontână este făcută gazósă, ea se pôte conser- «va și transporta fără să se altere (să se strice). Se pôte «conserva (se pôte păstra) mai multe luni chiar.

«Prin urmare este mult mai avantajios să bea cine-va «apă feruginosă din Dobrotésa (calea Văcăresci), de cât «apă de Spa transportată, de ore-ce apa din Bucuresci, «deca uă dată este făcută gazósă, nu se mai pôte deosebi de «apa de Spa.»

§ 10. *Frigurile ascunse* se tratéză (se curarisesc) ca și frigurile ordinari, adică cum s'a spus mai sus unde s'a vorbit cu deamênuntul despre darea chinei (§ 4).

§ 11. *Nevralgiele miasmatiche* se tratéză érá cu chină ca frigurile ordinari (§ 4). Când nevralgia este în falcă, când adică omul are dureri nesuferite în dinți, cată să se serve de *chloridrat de morfină*, și în modul următor: să pună pe uă farfuriă un pachet de *chloridrat de morfină*, (din cele luate de la spițăriă după lista dată de noi mai sus,) să mai pună și cam de 4 ori atâta sachar pisat. Să amestece; apoi să ia praf de acesta cu vârful degetului udat, să ducă degetul în gură pe gingie, să frece ușurel pêne s'a răspândit tot praful sub deget; să ia încă praf și să frece pe

gingii de mai multe ori pênă nu va mai rămânea praf cu sachar pe farfurióră. Ast-fel *morfina* s'a topit în scuiatul care s'a grămădit în gură în partea unde este durerea. După aceea să se culce pe partea cea durerósă, și să stea ast-fel un quart de oră, doé quarturi, ba și trei quarturi déca pôte. Când omul și-a perdat paciența (răbdarea,) să dea afară acel scuiat. Să arunce scuiatul chiar și după 5 sau 10 minute, décă durerea a încetat așa de curênd. Déca din contra durerea e prea mare, și nu s'a trecut numai cu frecarea, să ia uă jumătate din alt pachet de *chloridrat de morfina* și să o bea în puçin vin cu sachar. Déca durerea tot nu trece să ia încă uă jumătate de praf după un quart de oră.

Se înțelege că *morfina* se va lua când începe accesul (când începe durerea,) și că se va lua china când durerea e încetată sau cam 12 ore mai înainte de accesul ce are să vină. De exemplu, ieri accesul de durere a venit la 8 ore séra și a ținut pênă la 12 nóptea, atunci china să se ia astă-đi la 8 ore diminéța, căci ne asceptăm ca durerea să viă érá astă-đi pe la 8 ore séra.

După ce s'a trecut 4—5 zile, fără ca să viă durere, să se înceteze cu luarea chineí.

Frecările cu *morfina* sunt bune și pentru durerile de dinți sau gingive când aceste dureri nu vin ca accese regulate. In asemenea casuri nu se mai dá chină.

§ 42. Ceí cari aú tuse *miasmatică*, cată să ia sulfat de chină ca pentru friguri ordinari (vedí mai sus § 4) și să ia și *laudanum* pe uă bucățică de sachar. Acéstă doctoriá se ia séra, căci atunci este tusea mai tare. Persónele mari să ia 13—15 picături de *laudanum*. Tinerii de 13—16 ani să ia 8—10 picături. Copii de 6—10 ani să ia 3—5 picături. Copii de 3—6 ani să ia 3 picături. Copii de 1—3 ani să ia 1—2 picături. Mai jos de un an copii să ia numai uă picătură, și nu într'uă dată ci cu încetul; adică se va pune picăcura într'uă céșcă, se va mulge lapte de la doică (nutrice,) și se va da din când în când pentru ca să se ia ce este în céșcă într'uă đí întrégă.

Multe mame aú réul obiceiú d'a pune seú pe peptul copiilor cari tușesc.

Seul nu aduce la tuse nici un ajutor, déră nici cel mai mic

ajutor. Tusea vine dintr'ună iritațiune (apringere) în bronche, adică în țevile din pulmonî (plămâni). După cum deca unge cine-va palma, seul nu trece prin pele, carne și óse pentru ca să pătrundă în dosul mâinii, tot asemenea seul care se pune pe pept nu trece prin pelea peptului, carnea peptului și ósele peptului, pentru ca să pătrundă tocmai unde se face tusea.

Atunci la ce se mai pune seũ ?

Déca seul nu face nici un bine, spunem noi că face răũ, și étă cum : acéstă unsóre se râncedește la căldura corpului, răspândește un miros greũ, și acel miros intră pe nasul copilului de câte ori acesta respiră (resuflă). Din cauza acésta copii plâng, sunt răũ dispuși și nu pot să spună că mirosul greũ le dă durere pe cap. Să și aducă aminte uă persónă delicată ce supërare îi face mirosul ce răspândește uă luminare de seũ din mucul căreia ese fum, când mai ales lumina a fost stinsă și mucul tot fuméză. Tot așa miros supërăcios dă și seul râncedit după pept.

§ 13. Cei cari aũ *diarrhea* (urdinare) cată să ia *subnitrat de bismut saũ carbonat de calce*.

În lista de doctorii am pus să se ia pachete de la spițăriă, avênd fie-care pachet câte un gram. *Carbonat de calce* se va lua într'un singur pachet mare.

Când *diarrhea* (urdinarea) este *miasmatică* (vedî mai sus descripțiunea acéstei bóle,) să se dea în același timp și sulfat de chină ; să se dea atât cât s'a spus pentru friguri ordinari (§ 4).

Subnitratul de bismut se dă în apă cu puçin zachăr, cel puçin uă oră 'nainte de mâncare.

Persónele mari să ia 4 pachete pe ñi.

Tinerii să ia 3 pachete pe ñi.

Băteii și fetele de 7—13 ani să ia 2 pachete pe ñi.

Copii de la 2—7 ani să ia un pachet pe ñi.

Copii mai mici de duoî ani să ia uă jumătate de pachet; saũ un pachet întreg déca urdinarea e prea tare.

Fiind că *subnitratul de bismut* este cam scump, să se dea celor fără miđlóce *carbonat de calce*, care este fórte eftin. *Carbonatul de calce* este *creta* (tibișir) spălată, curățită și uscată. Ochiî de rac pisați mărunt daũ uă pulbere care nu

e de cât érá cretă (tibişir). Décă are cine-va la îndemână ochi de rac să 'i întrebuinţeze, să 'i piseze însă :

Persónele mari să ié (totú în apă cu zacharú,) 4 linguriţe de cretă pe ȓi.

Tinerii, 3 linguriţe.

Băieţii şi fetele de 7—13 ani, 2 linguriţe.

Copii de la 2—7 ani, 1 linguriţă.

Copii mai mici de duoi ani se ié uă jumătate de linguriţă, sau uă linguriţă décă urdinarea e prea tare.

Creta, fiind uă doctoriă care nu strică nici uă-dată, e bine să se ié cât mai mult se va putea.

Déca urdinarea este cu colică, (dureri în pântice,) să se dé şi *laudanum*, tot cât se dá şi pentru tuse (să se vedă acésta mai sus § 12.)

Chiar când urdinarea nu este miasmatică, (nu este produsă din cauza frigurilor), tratamentul (curarisirea) prin *subnitratú de bismutú, cretă şi laudanum* éste tot aşia de bun de urmat.

§ 14. Cea mai bună bętură pentru persónele cu urdinare este apa cu albuşu de ou. Se pune un albuşiu de ou prós-pęt într'uă jumătate de pahar (mare) de apă ; se bate bine pêne se amestecă ; se adaugă apă pêne se umple pacharul, se pune zacharul pisat cât să fiă apa placută la gust, şi să bea ast-fel când 'i este omului sete.

Şi apa de orez este bună, dérá apa cu albuşiu este şi mai bună, căci albuşiu taie urdinarea şi pe d'altă parte nutreşte pe omú (hrănesce,) fără se 'i ostenescă stomăchul.

§ 15. Pentru ca să facem să înceteze *versăturile miasmaticé* cată se dăm pe lângă *chină* (vedí § 4) şi *bicarbonat de sodă*, şi acéstă pulbere se dá séu în apă, séu déca e vorba de copii carí sug, în lapte.

La copii mai mici de duoi ani se dá un gram de *bicarbonat de sodă* pe ȓi. De la 2—7 ani se dá trei grame. De la 7—12 ani se dá 5 grame. De la 12—15 ani se dá 7 grame. La persóne mari se dá 10 grame pe ȓi. Acéstă doctoriă nu e nici de cum periculósă. Dérá, pentru că are un gust neplăcut, este bine să se pună în apă cât mai multă.

Pentru ca bolnavii să nu verse *china*, e necesar ca să bea înteu *bicarbonatul de sodă* şi după un quart de oră să se dea şi *sulfatul de chină* (vedí § 4).

Décă cum-va vërsăturile nu se opresc cu atâta, să se dea *bicarbonat de sodă* ce-va mai mult (cam înduoit de cât am đis), și numai îndată după fie-care sorbitură din apa cu *bicarbonat de sodă* să se sórbă dintr'un pachar în care s'a pus limonadă de lëmâe cât mai acrá se va putea face, fără ca să simtă cine-va desgust. Se înțelege că limonada se va face cu apă, cu lëmâe stórsă și cu sachar pisat.

Décă s'ar afla cine-va în cetățî mari (Bucurescî, Brăila, Galațî), și ar avea vërsături, ar face fórté bine să bea apă de Seltz (apă gazósă) cât de rece. Vërsăturile sunt oprite cu acésta.

Copii aű adesea (mai ales véra și tómná) diarrhea (urinare) miasmatică și tot-d'úă-dată vërsături, tuse și friguri ascunse. In ast-fel de întêmplare caută să se dea medicamente (doctorie) pentru fie-care din aceste bóle. Se va da tot-d'úă-dată chină diminéța (cum s'a đis mai sus vorbind de friguri ascunse, § 4) *bicarbonat de sodă* (§ 15), un quart de oră 'nainte de chină, *carbonat de calce (cretá)* în apă cu sachar de câte orî va avea omul sete (§ 13), și în fine se va da séra laudanum (cum s'a spus vorbindu-se de tuse (§ 14).

§ 16. De veri-ce fel de friguri ar suferi cine-va, câtă să ia purgativ (curățeniă), decă este constipat (încuiat). Déră mai ales este de trebuință să se dea purgativ, decă accesele de friguri vin úă-dată cu gálbinare.

Ca purgativ (curățeniă) se dă *sulfat de magnesiă*. Am đis mai sus să se ia de la spițeriă pachete (chártiute) de câte 15 grame de *sulfat de magnesiă*.

Persónele mari să ia câte un pachet decă sunt ușor constipate (încuiate) și câte doé pachet decă sunt tare constipate.

Copiilor de la 7—13 anî să se dea úă jumătate de pachet.

La copii mai micî de 7 anî este mai bine să se dea *unt-de-ricină*. La cei micî de tot úă linguriță, la cei mai de miđloc (3—4 anî) doé lingurițe, și la copii de 5—6 anî să se dea câte 3 lingurițe pe đî.

Magnesia să se bea în apă cu sachar saű în limonadă.

Untul-de-ricină să se dea saű în cafea, saű bătut bine cu zémă de carne și cu lëmâe.

Veri-ce purgativ (curățeniă) se dă pe nemâncate (dimi-

néța de tot e și mai bine) și după ce s'a luat este bine să trecă 3—4 ore și apoi să mănânce ceva.

§ 17. Pentru ca să scape omul de *gălbinare miasmatică*, cată să ia chină ca pentru accese simple (veđi § 4), să bea bicarbonat de sodă ca pentru *vărsături* (§ 15), chiar decă nu 'i vine să verse, și în fine să ia magneșiă (§ 16).

§ 18. Pentru ca *splina mărită* să se micșoreze e trebuința ca cine-va să se scape mai întâiu de accesele de friguri (§ 4), și decă după această splina e tot mărită cată să ia în timp de 20 sau 30 zile chină, însă nu cât se dă în contra frigurilor, ci cât se dă pentru *debilitatea miasmatică* (veđi § 15). Tot-d'ua-dată omul cată să ia fer (veđi § 9), și medicamente amari (veđi § 6 și 7), cum s'a ȑis să se facă pentru a trata anemia.

Prescurtare de tratament.

1. Pentru ca să trecă *debilitatea miasmatică* (*lipsa de puțeri, trândăvirea, lenea involuntară*), cată să se urmeze cum este ȑis la § 3, 5, 6 și 7.

2. Pentru ca să trecă *anemia* (*palideța, gălbejirea, sărăcia de sânge*), cată să se urmeze cum este ȑis la § 2, 3, 5, 7, 8 și 9.

3. Pentru ca să trecă *frigurile*, (*frigurile ascunse, frigurile cu tifus*), cată să se urmeze cum este ȑis la § 4 și 16.

4. Pentru ca să trecă *nevralgia, flata, junghiul*, cată să se urmeze cum este ȑis la § 4 și 11.

5. Pentru ca să trecă *durerea de măsele, durerea de falcă*, cată să se urmeze cum este ȑis la § 4 și 11.

6. Pentru ca să trecă *frigurile la cap*, cată să se urmeze cum este ȑis la § 4 și 11.

7. Pentru ca să trecă *tusea*, cată să se urmeze cum este scris la § 4 și 12.

8. Pentru ca să trecă *tusea măgărăscă*, cată să se urmeze cum este scris la § 4 și 12.

9. Pentru ca să trecă *diarrhea* (*urđinarea, trépădul*, cum se ȑice în Moldova), *colica*, cată să se urmeze cum este scris la § 4, 12, 13 și 14.

10. Pentru ca să trecă *vărsătura*, cată să se urmeze cum este scris la § 4 și 15.

11. Pentru ca se trecă *gălbănirea*, cată să se urmeze cum este scris la § 4, 15, 16 și 17.

12. Pentru ca se trecă *mărire* (*înflarea*) *splinei*, (veninul), cată să se urmeze cum este scris la § 2, 3, 5, 7, 8, 9 și 18.

Appendice.

După publicarea primei edițiuni a acestei broșure, jurnalul *Românul* a publicat un articol pe care l'am fi reprodus aici decât n'ar fi fost plin de laude pentru autor. Vom publica însă scrisoarea ce 'i-am trâmisi noi ca răspuns. O publicăm fiind că în acea epistolă se vorbește de effectul frigurilor asupra populațiunii.

Eacă scrisoarea:

D-lui redactor al diarului Românul.

Domnule redactor.

În stimabilul D-vostre jurnal din $14\frac{1}{26}$ Iuliu 1871, ați bine voit a analiza broșura mea despre friguri. Vă mulțumesc foarte mult de elogiurile ce 'mă faceți; mă tem numai să nu fiă prea esagerate. Lectorii Dumnévoastră și ai mei pot singuri judeca pêne la ce punct merit acele elogiuri.

Asupra două puncte însă, D-le redactore, cred că interpretațiunea ce dați dișelor melle este . . . . . scusați-mă . . . este eronată.

După spusa D-vostre așa fi diș că «nu toți streinii ci «numai Nemții slăbesc și degeneréză în corp și în minte, «iar cei-l-alți streinii nu».

Talleyrand (sau nu știu care alt șiret de proba lui) a diș: «Dă-mi două rânduri din prosa orî-căruî scriitor, și «eu voi afla mijlocul d'a scôte din aceste două rânduri «uă crimă pentru care autorul să merite spenđurătorea».

Care va să dică putem da un alt înțeles dișelor unui om, decât 'i tăiem frasile și lipim bucățellele într'un mod altul de cum făcuse autorul.

Cam așa mi se pare că ați făcut și D-vostre.

Sau pôte mai just, eu am scris cam încurcat, și D-vostre ați priceput cum am scris eu.

Permiteți-mi, vă rog, să spui aci ceea ce am voit să exprim în acel passagiū al broșurei melle.

«Persónele affectate de debilitate, am ȃis eū, aū puțină forță musculară, suntū leneși de e ceva rarū, însă aceasta este uă lene pentru care nu e nimeni în drept să le facă imputări pentru că *lenea* este rezultatul malatiei, rezultatul unei adevărate otrăvirī, de óre-ce miasmele cari din aerū aū pētruns în corp sunt uă adevărată otravă. Să vedeți ce desgust aū pentru muncă Europeanii cari de la venirea lor în Bucuresci aū fost prinși de frigurile din țeră !.... Frigurile nu numai fac ca populațiunea să nu se mărască dēră acéstă malatiă causéză degenerarea fizică și intelectuale a rasei . . . Germanii fixați în țeră *de douē generațiuni* nu mai sémēnă cu Germanii cari aū sosit de curēnd . . . Ei (Germanii de douē generațiuni) aū fost modificali de miasme, de și acéstă modifiaciune este mai puțin pronunțiată de cât la locitorii țerei . . . Am ȃis că urmând cine-va unū regim convenabile, (nutrindu-se adică bine), póte resiste în contra acțiunii miasmelor. Pentru acest motiv străiniī nu sunt așa des prinși de friguri. Voim să vorbim de străiniī cari nu observă postul riguros impus de biserica Orientului.»

Cu alte cuvinte, domnule redactore, eū spuiū că *cu timpul* miasmele din aer modifiacă pe om, îl face se pērdă din activitatea lui. Mulți străiniī din Occident spun în jurnale și cărți că Românii sunt leneși *din fire*. Eū spun că acea lene este *maladivă* (vine din bólă,) și că Europeanii veniți la noi perd și ei din activitatea lor, de și mai puțin de cât Românii cari fac post.

Pentru ca ȃisele mele să bată mai mult la ochi am voit se daū esemple de străiniī activi cari aū devenit ceva leneși cu timpul. Și când ȃic eū că Germanii sunt modificali?—După douē generațiuni. «Germanii fisați în țeră de *duoă generațiuni* nu mai sémănă cu Germanii cari aū sosit de curēnd. . . .»

Vē 'ntrebați pentru ce vorbesc de Germani și nu de străiniī în genere. Răspunsul este că trebuia să vorbesc de *străiniī* activi, muncitori, éră nu de străiniī leneși din fire.

Nu puteam să iaū drept esemplū pe Turci căci ei la venirea lor în țeră sunt în stare de sănătate mai leneși de cât Româ-

nii cari sufer de miasme. Veđi pe strade rahagiū, salipgiū, plăcintari, alvigiū, bragagiū, și vëndetori de alune prăjite; toți *tembeli*, molesiți, cu privire care esprime tēmpirea minții; când staū în piciore nu se țin drepti ci cu capul plecat, cu spinarea încovăiētă, cu genuchile puțin înduoite în cât gambele nu fac duoē linie drepte ci duoē ânghiuri, și vērful acestor duoē ângiuri nu sunt dirijate înainte ci puțin înăuntru ca când cele duoē genuche arū vrea să se uite unul la altul. Când âmblă, *un tembel* tîrăsce opincile ca când ar vrea să-si stērgă talpele de noroiū, fiind-că îi este lene să rădice piciorul ceva mai sus; la fi-te ce pas dă din cap par'că ar vrē să ȃică *da*, sēū mai bine clētina capul cum fac pisicile de ipsos cari aū capul spēndurat de un tel, și cari se vēd preâmbulate prin tērg de unii Italiani. Și ce strigăt a lene! Braaaagabun! îi veđi ômeni mari în tótă firea, cu piciore și braçe sănētose; ar putea lucra la câmp, ar putea tăia pietre, întôrce manivelele machinelor, transporta sarcine grele, ar putea căștiga ast-fel 4, 5 și 6 lei nooi pe ȃi, și ar avea de unde să se nutrēscă bine și să se investminte cum li se cade lor. Dēră uu! *Tembeli se plimbă* de dimineță pēnē sēra cu câte-va fărămițe de scărbósă alviță pe uă miserabile tablă de lemn. Ce pot să căștige ei pe ȃi?— cam vre uă 60—70 parale! Pentru aceea nu te poți apropia de vestmintele lor fără să ți astupî nările. Pentru aceea *tembeli* se nutresc ca vai de ei! Firma lor este: *Miseria și companie*. Când vēd alvigiū adunați împrejurul scólelor nu'mi pot ținē rîsul unde vēd *măgădăi* sănătoși și solidi vîndēnd bucățele de alviță la copii, și unde'mi aduc aminte că ast-fel de *meserii* sunt esercitate în Occident de către băețoi, de către femei slăbuțe, de către ômeni schiopî sau cocoșafi.

Nu puteam dēră lua pe Turci drept esemlu când vorbiam de ômeni activi veniți în țēră

De cine era se vorbesc? de Unguri?— Apoi și ei sunt leneși; muncesc numai de nevoiă; pe cât pot mănâncă d'a gata, *caută să-și însușēscă averea altuia*. Vor să domine cu verice preț, fiă și numai peste un animal cât de mic. Se fac ciobani pentru ca să stea călare și să domine oile. Se fac vizitiū pentru ca cocoțafi pe capră să domine caii, și să pótă da cu biciul. *A da cu biciul!* Asta e voluptatea Ungurului. Când n'are nici cai de mēnat, Ungurul are cel puțin

un câne pe căre'lă tiraniză și'lă bate pentru ca să-și facă gustul.

De cine era să vorbesc? de Ovrei? — Apoi nu se pôte numi muncă séu travaliu ceea ce face Ovreiu *typ*. El caută prin fel de fel de tirtipuri, intrige, încurcătore, șiretenii, false întrebări, false respunsuri, să se vîre între muncitor și cumpărător, séu între proprietar și chiriașiu; ba de multe ori Ovreiu prin înțelegere cu cumetri de ai lui se împune, *te silesce* să te servi de densusul chiar când n'aveai trebuință de samsar, chiar când din capul locului aveai în minte să nu te servi de samsar. Prin acestă mijloc Ovreiu trăiesce din munca altuia. Și fiind că aceste tripotagiuri (*trapaz-lîcuri*) nu cer multă muncă nu puteam se iaă nici pe Ovrei de exemplu.

De cine era să vorbesc? Francesi de a duoa generațiune avem puçini în țeră; Italiani și mai puçini; Englesi mai de loc.

Nu rămân de cât Germanii.

Cu voia domniei-vóstre, domnule redactore, voiă mai dice uă dată: « Germanii fisați în țeră de duoe generațiuni nu mai sémenă cu « Germanii cari aă sosit de « curênd.»

La spitalul de copii vêd câte 60—70, (și chiar 100 câte uă-dată) de figure de copii pe di. Pe cei mai mulți îi cunosce de la prima vedere de ce națiune sunt. Mi se 'ntemplă însă câte uă-dată să iaă unii *nemțoi* drept pu de Români decă consider complexiunea corpului, espresiunea și colorațiunea figurei. Déră aflu în urmă că acei pseudo-români a căror aparință esterióră mă înșelă sunt Germani ai căror părinți sunt saă născuți aici și ei, saă veniți de mult timp în România.

Mai diceți, d-le redactore, că cu nedrept pretind eu că ómenii debili aă neplăcere de preâmbulare.

Dumnea-vóstră faceți alusiune la concetățeni nostri ri se preâmbală mereu.

Sciū că Bucurescenii mai nu se țin de cât de preâmbłări. Cel mai mic scriitorașiu când are duoi sfaști în pungă ia birje și se duce la Alleiu Pisălov séu Chisselev; ba de multe ori se pun câte trei la *refené* pentru a lua birje.

Sciū că grădinele publice și prea de tot publice sunt de

5 orî mai numeroase de cât scólele publice. Sciú că mulți Bucurescenî carî n'aú fost loviți de degenerarea intelectuale prin miasme sunt loviți de degenerarea intelectuale prin bere.

Sciú tóte aceste, déră eú n'am prefins că toți Românii «sunt afectați de debilitate miasmatică. Am đis: Toți absorb miasme déră nu toți sunt influențați de uă potrivă. «Unii ómenî aú îndată un acces de friguri cum aú ajuns «într' uă țéră báltósă. Altora nu le pésă nimic chiar după «uă ședere de mai mulți ani într' uă țéră cu aerú infectat de «miasme»

Vedeți déră, domnule redactore, că după dísele mele resultă că nu toți Bucurescenii sunt afectați de neplăcere de preâmbulare.

Adesea mi se 'ntêmplă se fiú chiămat pentru vre uă dómná suferindă de debilitate. După faciă vèd cu cine am a face, și încep a-í înșira semnele debilității și ale anemieî. «Nu e așa dómná că aveți bătaie de ânimă, lene etc.? — «Așa e domnule doctor! — Nu e așa c'aveți desgust de «preâmbulare..... — Despre acésta domnule doctor, întreprupe bărbatul, te pot asigura eú. Soția mea nu lăsa să «trécă đi de la Dumneđeú, fără se mérgă pe la grădinî. «Acum de când nu-í este bine, eú sunt care caut s'o. 'nduplec se mérgă la Rașca, și dènsa nu cere după mâncare «de cât să stea lungită pe canapea.»

După 10—12 đile de tratament ferruginos; dómna reńcepe preâmbările spre marea mulțămire a Domnului.

Scrisórea mea este pré lungă, domnule redactore, déră mai avem un punct de *refuit*.

Am đis în edițiunea francese: Omul debil are umóre «anevoiósă; cel mai mic lucru îl supără, îl irită, «Și în edițiunea română ce prepar acum pentru popor am pus: «Omul devine supărăcios, nu-í mai intră nimenî în voiă.»

Și dumnea-vóstră spuneți că eú me înșel, căci Românul îndură tot, nu se supără de nimic etc, etc

Cată să ne esplicăm. Tot eú am đis în acea broșură că omul devine apatic și indiferente.

Veți díce acum: «Ce fel, și apatic și supărăcios? Asta e contradicțiune!» Nu domnule redactore, nu; contradicțiunea e numai aparinte.

Omul debilitat de miasme, omul anemic, devine supărăcios, cu umóre anevioiósă, iritabile pentru lucrurile, persoanele cari sunt împregiurul lui; el este iritat de scomotele ce se petrec în apropierea lui, fiă acele scomote cât de mice; un baston ređemat care cade, uă ușiă trântită, un copil care plânge, un piano care zdrângâie, un vizitiu care lovesce tare pe un biet cal etc., déră același om debilitat este cât se póte de indiferinte de cele ce se petrec mai departe de el séu afară din casa lui. C'un cuvânt omul debilitat se supără mult décă birjarul dá uă lovitură tare de biciu pe spinarea calului, déră același om este indiferinte de orí ce s'ar petrece la marginea cetății.

Acum că am respuns la imputările ce ați bine-voit a'mi face, priimiți vă rog, domnule redactore, asigurarea prea distinsei mele cosiderațiunii.

Dr. Obedenaru,

medic primare al spitalului de copii.

